

Restaurátorský průzkum podle zákona o státní památkové péči

Kateřina Tupá

V tomto příspěvku se pokusím nastínit otázku důležitosti restaurátorského průzkumu a jeho významu na zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění (dále jen „zákon o státní památkové péči“). Restaurátorský průzkum představuje základní poznávání památky z hlediska jejího materiálového složení a dochování, přičemž důraz je kladen na popis památky, jehož nedílnou součástí je fotografická dokumentace. V rámci restaurátorských prací nesmí dojít ke zničení hmotné podstaty památky, přičemž je časté či přímo obvyklé provedení odběru vzorků materiálu či provedení sondáže. Účelem průzkumu je zpravidla vypracovat následně ze získaných poznatků a výsledků analýz restaurátorský záměr, na jehož základě bude provedeno vlastní restaurování památky.

Nejen restaurátoři stále častěji přicházejí s konstatováním, že památkový zákon nezná a nedefinuje pojem restaurátorský průzkum. To nicméně v žádném případě nevylučuje aplikaci památkového zákona na přípravu a provádění restaurátorských průzkumů. Úvodem je nutné poznamenat, že závazný výklad právních předpisů je v konkrétním případě oprávněn vydávat pouze soud. Z této pozice je třeba přijímat níže prezentovaný text. Současně stojí za zmínku, že tento text nepředstavuje nové poznatky, pouze připomíná aplikaci zákona o státní památkové péči na danou problematiku.

Zákon o státní památkové péči se restaurování jako takového a termínu „restaurování“ přímo dotýká hned v několika ustanoveních. Například v § 14 odst. 1 se s restaurováním setkáme ve výčtu prací, které zahrnuje pojem obnova. Dále § 14 odst. 8, který specifikuje restaurování a stanoví, kdo smí restaurování kulturních památek provádět: „*Obnovu kulturních památek nebo jejich částí, které jsou díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi (dále jen „restaurování“), mohou provádět fyzické osoby na základě povolení vydaného podle § 14a, přičemž restaurováním se rozumí souhrn specifických výtvarných, uměleckořemeslných a technických prací respektujících technickou a výtvarnou strukturu originálu.*“. Dále v §14a zákon

popisuje proces udílení povolení k restaurování kulturní památky, § 14b uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti uchazeče pro restaurování kulturních památek, a § 14c se opět týká procesu uznávání odborné kvalifikace.

V procesu obnovy kulturní památky (§ 14) je vždy nezbytné sledovat všechna zákonná ustanovení – jak je uvedeno výše, restaurování patří pod pojem „obnova“. A právě v případě restaurátorského průzkumu je potřeba důsledně aplikace památkového zákona nejzřetelnější v otázce provádění destruktivního průzkumu, při kterém dochází k odběru materiálu z kulturní památky, přičemž tento zásah je nevratný a zkoumaný objekt je po takovém odběru navždy změněný. Památkový zákon ukládá ve svém § 9 vlastníkově především povinnost o památku na vlastní náklad pečovat o její zachování, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Subjekty, i když nejsou vlastníky kulturních památek, jsou povinni si počínat tak, aby nezpůsobili nepříznivé změny stavu kulturních památek nebo jejich prostředí. Co však představuje destruktivní restaurátorský průzkum, při kterém dochází k četným odběrům vzorků? Je nutné mít na paměti, že vždy je to vedle nezbytných přínosných zjištění materiálového složení také ztráta originálního materiálu, nenahraditelná ztráta, která bude navždy představovat zásah do restaurované kulturní památky. Jakkoli je provedení odběru vzorků nezbytné, je to svým druhem poškozování zkoumané památky. Obecně lze mít za to, že restaurování jako takové je zpravidla připuštěno takřikajíc pro dobro památek – alespoň ve většině případů by tomu tak být mělo. Restaurování stojí námahu, finanční prostředky, musí být dobře připraveno, ... a přesto v jedné z prvotních fází, v rámci průzkumů, představuje poškození kulturní památky. Ve větším měřítku se můžeme setkat se sondami, které odkrývají celé plochy materiálů a i zde se jedná o poškození, byť je provedeno držitelem povolení ministerstva kultury, které bývá nezřídka chybně nazýváno „licence“. Z hlediska ochrany kulturních památek je pak nesporné, že práce spojené se zása-

hy do jejich hmotné podstaty musí podléhat schvalovacímu procesu podle zákona o státní památkové péči, přičemž výsledkem tohoto schvalovacího procesu musí být kladné závazné stanovisko. Je nutné si uvědomit, že neodborně provedeným nebo nesprávným restaurátorským průzkumem bude kulturní památka poškozena.

Restaurátor, který provádí destruktivní průzkum, k jehož provedení nebylo závazné stanovisko orgánu státní památkové péče vydáno, by v některých případech mohl jen velmi obtížně prokázat, že kulturní památku nepoškozuje. A naopak – pokud vandal přistižený při poškozování kulturní památky prohlásí, že provádí restaurátorský průzkum, měl by snad správní orgán od uložení sankce upustit? Hranice mezi poškozováním kulturní památky a prováděním průzkumu může být velmi tenká. Už jen z tohoto důvodu je nutné, aby provádění destruktivního restaurátorského průzkumu bylo schváleno orgánem státní památkové péče předem, tj. aby k provedení průzkumu bylo vydáno závazné stanovisko. Schválení průzkumu přitom může být zakotveno již v celkovém projektu obnovy kulturní památky jako jedna z dílčích otázek.

V případě, že správní orgán zjistí provádění obnovy kulturní památky bez závazného stanoviska, může fyzické osobě v přestupkovém řízení podle § 39 odst. 1 písm. e) památkového zákona uložit pokutu až do výše 2.000.000 Kč. Taktéž může správní orgán učinit v případě, že vlastník památky o tuto nepečuje, neudrzuje ji v dobrém stavu a nechrání ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením, nebo kulturní památku užívá způsobem, který neodpovídá jejímu kulturně politickému významu, památkové hodnotě nebo technickému stavu, jak uvádí odst. 1 písm. c) § 39 památkového zákona. Obdobně lze podle § 35 zákona o státní památkové péči uložit pokutu fyzické nebo právnické osobě při výkonu podnikání.

Ještě zřetelnějším příkladem pak mohou být jiné druhy průzkumů – geologický, nebo stavebně – technický. Pokud bychom přijali představu, že obecně k provádění průzkumu není zapotřebí souhlasné závazné stanovisko, bylo by možné bez vědomí orgánů památkové péče například rozebírat podlahy a stropní konstrukce kulturních památek, odebírat cihly ze zdiva pro průzkum jejich pevnosti, mnohametrovými sondami zkoumat geologické podloží kulturních památek apod. To vše jsou průzkumy a restaurátorský průzkum z tohoto pohledu není zdaleka tak odlišný.

Je tedy evidentní, že k provádění obnovy či přípravy obnovy kulturní památky je zapotřebí závazné stanovisko orgánu státní památkové péče, což upravuje § 14 odst. 1 památkového zákona. Při bližším pohledu na toto ustanovení narazíme na výčet prací podřazených pod legislativní zkratku „obnova“ (údržba, oprava, rekonstrukce, restaurování nebo

jiná úprava kulturní památky nebo jejího prostředí) avšak provedení průzkumu zde není výslovně uvedeno. K této problematice zaujímá Památková inspekce Ministerstva kultury následující stanovisko.

Správní orgán po obdržení podání k provedení výše specifikovaných prací (provedení sond, provedení restaurátorského průzkumu) toto podání posoudí dle jeho skutečného obsahu podle § 37 odst. 1 správního řádu a vydá rozhodnutí k záměru obnovy předmětné kulturní památky, tedy v režimu přípravy prací, jejichž realizace bude teprve dále projednávána. V případě, že správní orgán shledá záměr z hlediska jemu zákonem svěřené ochrany veřejného zájmu za přípustný, je podle § 14 odst. 3 památkového zákona zmocněn stanovit podmínky pro přípravu a realizaci záměru, včetně k tomu nezbytných průzkumných a výzkumných prací podle § 9 odst. 4 písm. d) vyhlášky č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon české národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči (dále jen „prováděcí vyhláška č. 66/1988 Sb.“).

Účelem provádění průzkumů zpravidla není pouze snaha učinit zjištění materiálové skladby, či svévolné odkrytí vybraných částí nástěnných maleb. Tato zjištění mají posloužit přípravě dalších prací v rámci obnovy kulturní památky, jako první fáze takové obnovy, jak již bylo uvedeno výše. Proto mají být práce posouzeny v souladu s § 14 odst. 3 věta první: „(3) V závazném stanovisku podle odstavců 1 a 2 se vyjádří, zda práce tam uvedené jsou z hlediska zájmů státní památkové péče přípustné a stanoví se základní podmínky, za kterých lze tyto práce připravovat a provést.“. Tedy i příprava prací musí být předmětem závazného stanoviska orgánu státní památkové péče, jak je popsáno výše.

Postup, kdy jsou bez dohledu státní památkové péče destruktivně odebírány vzorky originálních materiálů s poukazem na nezbytnost jejich vyhodnocení pro vlastní fyzické provedení obnovy, představuje věcně zásadní nebezpečí pro zachování kulturní památky, neboť by za vzorek hodný destruktivního zkoumání (fakticky zničení) mohly být označeny celé historické konstrukce ba i kulturní památky jako celek a fakticky by bez možnosti regulace mohlo zmizet vše, co by následně mělo být chráněno. Proto také § 14 odst. 3 památkového zákona hovoří mimo jiné o podmínkách přípravy obnovy.

Závěrem nezbývá než shrnout výše řečené, tedy že k provádění restaurátorského průzkumu, při kterém dochází k odběru materiálu z kulturní památky, musí být předem vydáno závazné stanovisko orgánu státní památkové péče. Jedině tak lze z pohledu památkové péče zajišťovat ochranu kulturních památek, jediné takto může orgán státní památkové péče kontrolovat, zda nedochází k jejich poškozování.